

FAKİR BAYKURT'UN EŞEKLİ KÜTÜPHANECİ ROMANINA YANSIYAN ÜRGÜP

Okt. Dr. Derya KILIÇKAYA
Kocaeli Üniversitesi
derya.kilickaya@kocaeli.edu.tr

ÖZET

1921 yılında Nevşehir'in Ürgüp ilçesinde dünyaya gelen Mustafa Güzelgöz'ün hayatı, 1944 senesinde kırk lira aylıkla buraya kitaplık görevlisi olmasıyla değişir. Bu göreve gelmesiyle beraber, kitaba verdiği önem bir kat daha artar. Köylülere kitap ulaştırabilmek için ise eşekten faydalanır. Eşeğin üstüne koyduğu kitap dolu sandıklarla birlikte, köy köy dolaşarak insanlara hizmet eder. Adı, "Eşekli Kütüphaneci"ye çıkar. Fakir Baykurt ise Ürgüp Kitaplığı'nda oturup kalmak yerine, eşek vasıtasıyla kitapları köylünün ayağına kadar götüren Mustafa Güzelgöz'ü roman kahramanı olarak karşımıza çıkarır. Onun, 2000 yılında yayımlanan son romanı *Eşekli Kütüphaneci* ismini taşır. Fakir Baykurt, romanda bir taraftan Mustafa Güzelgöz'ü ve yaşadıklarını aktarırken, diğer taraftan da Ürgüp'ün ve insanların kimi özelliklerinden bahsetmiştir. Aynı zamanda, yeri geldiğinde tarihi bilgiler de vermiştir. Buna en güzel örnek, Ürgüp Tahsin Ağa Kitaplığı'dır. Romanda, bu başlık altında bir bölüm yer almaktadır. Fakir Baykurt, kitabında Ürgüp'teki birtakım gelenek, görenek ve inançlardan da söz eder. Bunların yanı sıra, buranın yemek kültürü de esere yansır. Yazımızda, *Eşekli Kütüphaneci* romanına Ürgüp'ün nasıl yansıdığını ortaya koymaya çalışacağız. Böylelikle, bu önemli yerleşim yerini bir de Fakir Baykurt'un gözünden göreceğiz.

Anahtar Kelimeler: Fakir Baykurt, *Eşekli Kütüphaneci*, Roman, Ürgüp.

ÜRGÜP IN *EŞEKLİ KÜTÜPHANECİ* WHICH WAS WRITTEN BY FAKİR

BAYKURT

ABSTRACT

Mustafa Güzelgöz, who was born in Nevşehir/Ürgüp in 1921, becomes a library officer also in Ürgüp in 1944 and then his life changes completely. He starts to place greater importance to books. He takes advantage of a donkey to make books available for all villagers. He goes from a village to another village with his donkey which is full of chest of books. He gets a nickname which means librarian with the donkey: "Eşekli Kütüphaneci". Fakir Baykurt wrote his last book about Mustafa Güzelgöz in 2000. Name of that book is *Eşekli Kütüphaneci*. In this book, Fakir Baykurt doesn't tell about just Mustafa Güzelgöz and his life, he also tells about Ürgüp and the characteristics of people living in Ürgüp. In addition to this, he

informs the readers about history of Ürgüp. For instance, there is a chapter that called “Ürgüp Tahsin Ağa” Library in the book. Furthermore, Fakir Baykurt tells about the cuisine of Ürgüp. In this article, we will try to show how Ürgüp takes place in *Eşekli Kütüphaneci*. Thus, Ürgüp will be seen from Fakir Baykurt’s eyes.

Key Words: Fakir Baykurt, Eşekli Kütüphaneci, Novel, Ürgüp.

GİRİŞ

Fakir Baykurt’un hasta yatağında yazdığı son romanı *Eşekli Kütüphaneci*, peribacaları diyarı olarak da bilinen Nevşehir’in Ürgüp ilçesinde geçer.¹ Yunanistan’ın Larisa şehrinden Ürgüp’e gelen Dimitrios Katsikas, büyükbaba ve büyükannelerinin izini araştırmak için buraya gelmiştir. Çünkü Dimitrios’un büyükleri, 1924 senesinde Ürgüp’ten ayrılmak zorunda kalmışlardır. Bu ayrılığın nedeni, 1923 yılında Lozan Barış Antlaşması’na ek olarak yapılan sözleşmedir. Buna göre, Türkiye ve Yunanistan arasında bir nüfus mübadelesi gerçekleşir. Mübadele ile birlikte Anadolu topraklarında yaşamakta olan Rumlar Yunanistan’a, Yunanistan’da yaşayan Türkler ise Türkiye’ye göç etmek mecburiyetinde kalırlar. Romanda bir Rum kahraman olarak karşımıza çıkan Dimitrios’un büyükleri de bu mübadele ile bu topraklardan ayrılırlar ve bir daha Anadolu’ya dönemezler. Dimitrios, Ürgüp’ü büyüklerinin yerine gezip görmek için buradadır.² Ürgüp’ü keşfetmeye çalışırken Aziz Güzelgöz ile tanışma fırsatı bulur. Aziz, “Eşekli Kütüphaneci” olarak yörede meşhur olan Mustafa Güzelgöz’ün oğludur ve Dimitrios’u babasıyla tanıştırır. Mustafa Güzelgöz ile Dimitrios birbirlerine ısınırlar ve “Eşekli Kütüphaneci” hayat hikâyesini ona anlatmaya karar verir. Özellikle, eşekle nasıl kitap taşıdığı, bu uğurda ne gibi zorluklar çektiğini uzun uzun anlatır. Bu anlatımlar sırasında Ürgüp’ten ve insanlarından da bahseder Mustafa Güzelgöz. Ürgüp’ün önemli yerlerinden,

¹ “Anadolu Selçukluları döneminde de önemli bir yerleşim alanı olan yöre, XV. yüzyıl sonlarında Konya vilayetinin Niğde sancağına bağlı bir kaza olarak yönetilmiştir. Cumhuriyet döneminde bir süre Kayseri’ye bağlı olan Ürgüp, 1954’ten bu yana Nevşehir ilinin bir ilçesi durumundadır.” (Er, 1997: 193)

² “Uzun yıllar yörede yaşamlarını sürdürdüklerini belirttiğimiz ve Yunan harfleri ile yazı yazıp Türkçe konuşan Ürgüplü Rumlar, Lozan Antlaşmasının mübadele hükümleri uyarınca 1923’ten itibaren Yunanistan’a gönderilmiş, gidenlerin yerine Yunanistan’da yaşayan Türkler yerleştirilmiştir. Yıllar boyu Rumlar ile yakın ve samimi ilişkiler sürdürmüş olan, aradan iki-üç kuşak geçmiş olmasına rağmen mektuplaşan, zaman zaman yöreye turist olarak gelen eski komşularının torunlarını evlerinde zevkle konuk eden Ürgüp halkının, yöreye yerleştirilen Türk asıllı muhacirlerle önceleri pek kaynaşmadıkları, onları dışladıkları, hatta günümüzden beş-on yıl öncesine kadar bu iki kesimin birbirlerinden kız alıp vermedikleri, yörede edindiğimiz bilgiler arasındadır.” (Er, 1997: 193)

yiyecek kültürüne kadar Dimitrios'a pek çok şey aktarır. İşte biz de çalışmamızda, Fakir Baykurt'un *Eşekli Kütüphaneci* romanına Ürgüp'ün nasıl yansıdığını göstermeye çalışacağız.³

A- TEMENNİ TEPESİ

Romanda, isim olarak karşımıza sık çıkan yerlerden biri Ürgüp'teki Temenni Tepesi'dir.⁴ Dimitrios, Ürgüp'e ilk geldiğinde geze geze bu tepeyi bulur. Yıl, 1984'tür. Bunu, romanın ilk sayfalarındaki şu cümlelerden anlıyoruz: "*Altmış yıl önce büyükannesiyile büyükbabası buralardan göçmek zorunda kalmıştı.*" (Baykurt, 2015: 5); "*Büyükkannelerim, büyükbabalarım 1924'te Başköy'den gitmişler.*" (Baykurt, 2015: 9) Larisa'daki komşusu Anastasia Teyze de büyükanneleri ve büyükbabaları gibi, Türklerle Yunanlar arasındaki değişim olurken Ürgüp'ü terk etmek zorunda kalanlardandır. Romandan anlaşıldığı kadarıyla Anastasia Teyze, göç sırasında dört yaşındadır: "*1924'te küçük kızmış. Türklerle Yunanlılar arasında değişim olurken, İzmir'den gemiye anasının elinde ağlayarak binmiş. Şimdi 64 yaşında.*" (Baykurt, 2015: 9) Kendisinin Güzelgöz ailesiyle tanışmasını sağlayacak kişi ise Temenni Tepesi'ndeki Bekçi Recep Efendi'dir. Fakir Baykurt, Ürgüp için önemli olan bir tepeyi, roman kahramanı için de önemli kılmıştır. Dimitrios, bu tepeye çıktığı için Mustafa Güzelgöz'e ulaşabilmiştir. Böylelikle, Temenni Tepesi romanda hem Ürgüp hem de Dimitrios için mühim bir sembol haline gelir.

Dimitrios Katsikas, Ürgüp'te eski yapı küçük bir otele yerleşir. Otelin penceresinden dışarıya baktığında, kendisini karşılayacak olan yine Temenni Tepesi'dir.⁵

³ "Ünlü yazar Fakir Baykurt ile uzun süredir arkadaşlık yaptığını ve en son hastaneye yatmadan önce görüştüğünü belirten Güzelgöz, şunları anlattı: 'Fakir Baykurt, kütüphanesi olmayan köylere merkeplerle kitap gönderdiğimizi duymuş. Bu konuda araştırma yapmak ve bir kitap yazmak için benimle sık sık görüşmeler yaptı. 2 yıl önce Ürgüp'e gelerek bu konuda malzeme topladı, köylülerle görüştü. Hastaneye yatmadan 10 gün önce de yaptığım görüşmede, bana biyografimi yazmak için yeniden Ürgüp'e egeleceğini söyledi. Bu isteğini seve seve kabul ettim ama olmadı.'" (İleri; Talipoğlu, 2007: 135)

⁴ "**Temenni Tepesi**, Ürgüp ilçesinin merkezinde bulunur. Deniz seviyesinden yaklaşık 1.140 metre yüksekliktedir. Ürgüp şehir merkezinden yaklaşık 80 metre yükseklikte; Ürgüp'ün neredeyse her tarafından görülebilen kaya yapılı bir tepedir. Güney, Batı ve doğuya bakan yamaçları yaklaşık 30 metrelik kaya duvardır. Teras şeklindeki tepenin altında bir seyir balkonuna çıkan yaklaşık 80-100 metrelik bir kayadan oyma tünel bulunur." <http://www.urgup.bel.tr/urgup/temennitepesi>

⁵ "Temenni Tepesi tepede bulunan türbeye çaput bağlanıp dilek dilenmesi nedeniyle tepenin adı " Temenni" olarak anılmaya başlanmıştır. Temenni Tepesi, antikçağ ve öncesinde kutsal bir tepe olarak kabul edilmiştir. Tepede bulunan pek çok taka mezar, insanların bu kutsal tepeye gömülmek için adeta yarışıklarını göstermektedir. Taka mezarlar, kayaya biraz derince kazılır, en alta bir

Dimitrios'un bakış açısından Temenni Tepesi şöyle görünür: “*Temenni Tepesi görünüyor. Orası, büyük bir peribacasını başından traşlamışlar, üstüne ufak tefek yapıları yapmışlar gibi görünüyor.*” (Baykurt, 2015: 8) Eşekli Kütüphaneci ile Dimitrios tanıştıktan sonra, aralarında koyu bir sohbet başlar. Bu sohbet sırasında Mustafa Güzelgöz, Ürgüp'ün güzelliklerini anlatırken Temenni Tepesi'ne de değinir: “*Şafak sökerken Temenni Tepesi'nin başına varıp ordan çevreye günün yayılışını seyredeceksin, Dimitrios Efendi, Bu güzellik başka hiçbir yerde yok; yalnız burda vardır. Bu dünyada benim en sevdiğim, Ürgüp'te şafağın söküşünü Temenni Tepesi'nden seyretmek, bir de Refik Başaran'ın türkülerini dinlemektir.*” (Baykurt, 2015: 13) Mustafa Güzelgöz, böylelikle gün doğuşunun en iyi seyredildiği yer olarak bilinen ve meşhur olan Nemrut Dağı'nı bir tarafa bırakarak, Temenni Tepesi'ndeki güzelliğin başka hiçbir yerde olmadığını iddia etmiş olur. Bu da okuyucuda, bu tepeyi görme ve oradan şafağın söküşünü izleme isteği uyandırır. Görüldüğü gibi Fakir Baykurt, romanında sadece Mustafa Güzelgöz'ü anlatmaya çalışmamış, aynı zamanda Ürgüp'ü de tanıtmaya çalışmıştır.

B- MUTFAK KÜLTÜRÜ

Romana, Ürgüp'ün mutfak kültürü de yansımıştır. Dimitrios'un Temenni Tepesi'ndeki Bekçi Recep Efendi'ye sorduğu ilk soru yemekle ilgilidir:

“Bekçi Recep Efendi'ye biraz sıkılarak sordu:

Nerde biraz mantı yiyebilirim?

Recep Efendi bu soruyu ciddiye alsın mı yoksa almasın mı, bilemedi. Ürgüp'e son zamanlarda biraz gezgin gelip gidiyor. Onlar içinde Türkçe bilen çok azdır. Bu delikanlı bayağı iyi biliyor ama her istediğini tam anlatamıyor galiba. Belki mantı yeme isteğini yanlış anlattı. Mantı çok eski yerli bir yemektir; gezginler yemez. Belki başka bir yemek sormak istiyor.

Ne mantısı? Mantı bir yemektir...

Yemek olduğunu biliyorum. Nerde yiyebilirim?

O zaman Recep Efendi biraz düşündü.

ölü gömülür, mezarın sağ ve sol yanlarında raf gibi ikişer mezar daha hazırlanır ve böylelikle aynı mezara 5 kişi gömülebilirdi.” <http://www.urgup.bel.tr/urgup/temennitepesi>

Sen en iyisi Aziz Güzelgöz 'ün dükkânına git." (Baykurt, 2015: 6-7)

Dimitrios'un ısrarla mantı aramasının nedeni ise büyükanneleridir: "Büyükannelerim bana, git Ürgüp'e, mantı, pekmez, yoğurt ye dedi..." (Baykurt, 2015: 9) Romandan anlaşıldığı kadarıyla Dimitrios, bu mantı, yoğurt ve pekmez yeme işini biraz abartmış durumdadır. Ürgüp'ün başka yemekleri de olduğu halde, ısrarla bunları tüketmesi büyükannelerine duyduğu saygıdan olsa gerekir. Dimitrios'un durmadan bu yiyecekleri yemesi, misafir olarak kaldığı evin sahiplerini de şaşırtmıştır ve "Acaba Yunanistan'da yoğurt yok mu?" diye düşünmelerine sebep olmuştur:

"Hanife Hanım 'la gelini Selma yeniden mantı yapıyor. Dimitrios'a mantı ver, canını al. Yoğurtla pekmez ver; başka bir şey yemese de olur. Yoğurtla pekmezi çok seviyor. Acaba Yunanistan'da yoğurt yok mu? Pekmezi bilmiyorlar mı? Durmadan yiyor. Çocuklar bakıp bakıp gülüyor haline. Selma Gelin, Hanife Hanım'dan öğrendiği yöntemle her gün yoğurt çalıyor. Dimitrios yiyince çocuklar da yiyor. Ama Ürgüp'ün birbirinden güzel başka yemekleri var. Hanife Hanım her gün birini yapmak istiyor. Gene de yoğurtla pekmezi sofradan eksik ettiriyor. Dimitrios bütün yemeklerden önce bunlara saldırıyor. Mantı olduğu akşamlar yüzünün gülleri açıyor." (Baykurt, 2015: 75)

Romanda, birden fazla olarak karşımıza çıkan ve dikkatimizi çeken bir başka yiyecek ise hamuruna patates katılmış tandır ekmeğidir. Fakir Baykurt, eserinde bu ekmeğin Ürgüp ve çevresine has olduğunu vurgulamaya çalışmıştır. Dimitrios, Mustafa Güzelgöz ile atalarının memleketi olan Başköy kazasına gittiklerinde, patatesli tandır ekmeğine beyaz peynir ve soğan dürüp yerler. Romanın sonlarına doğru, Larisa'dan kalkıp Ürgüp'e gezmeye gelen Rumlar, kendilerinin hâlâ orada bu ekmeği yaptıklarını belirtirler: " 'Biz orda hâlâ ekmeği tandırda yapıyoruz. Hamurun içine patates katıyoruz.' diye anlatıp Ürgüplülere güldürüyorlardı." (Baykurt, 2015: 135) Yörede, patates yetiştiriciliği yapıldığı için, bu durum yeni bir ekmeğin de meydana getirmiştir.

C- TAHSİN AĞA KİTAPLIĞI

Ürgüp ve Dimitrios için önem arz eden Temenni Tepesi, aynı zamanda Ürgüp'ün ilk kitaplığına da ev sahipliği yapar. Bu kitaplığın adı, Tahsin Ağa Kitaplığı'dır.⁶ Mustafa Güzelgöz, romanda Dimitrios'a buranın nasıl yapıldığının hikâyesini anlatır. Onun anlatımına göre, Abdülmecid zamanında; yani 1839 ile 1861 yılları arasında Nevşehir'de sekiz bin kadar Rum vardır. Ürgüp'te ise iki bin kadar. Rumlar, kendileri için Ürgüp'te "gymnasium" yapmışlardır. Ancak, Türklerin bir şeyi yoktur. Bu eksikliği fark eden Abdülmecid'in kitaplığında görevli Ürgüplü Tahsin Ağa, memleketi için iyi bir şey yapmak adına hünkâra ricada bulunur. Bu ricayı, Mustafa Güzelgöz romanda şöyle anlatır:

"Bir gün uygun bir sırasını bulup Abdülmecid'e söyledi: 'Hünkârım, bizim Ürgüp'ten İstanbul'a gelenler dönüp yurduna bir iyilik eder. Ben şu gün oldu, böyle bir fırsatı ne yazık ki türlü bulamadım. Acaba kitaplığınızda iki, üç olan kitaplardan birerini kuluza bağlaşırsanız, bunlarla yurduma bir kitaplık açsam olmaz mı?"

Abdülmecid sordu: 'Bunun için bir yapı var mı?'

'yok, ama yaparız Hünkârım.'

"Önce yapıyı yap; sonra kitapları düşünelim..." Abdülmecid ilim irfana önem veren bir padişahtı." (Baykurt, 2015: 39)

Tahsin Ağa, padişahın isteği üzerine Temenni Tepesi'ndeki o ilk yapıyı yaptırır. Abdülmecid'in bağışladığı 817 cilt kitapla birlikte, 1854 yılında Ürgüp'e bir kitaplık açılmış olur.

⁶ "Ürgüp'te kütüphanecilik, çok eski tarihlere kadar uzanmaktadır. Ürgüplü Tahsin Ağa, sarayda kütüphanecilik hizmeti yapmaktaydı. Abdülmecid'in iznini alarak önce Temenni Tepesine kütüphane görevi görecek bir kümbet yapı yaptırmıştır. Ardından saray kütüphanesinde birden fazla nüshası olan el yazması 817 cilt eseri develere yükleterek, Ürgüp'e göndermiştir. Kütüphane kurmak için görevlendirdiği Ürgüplü Hacı Derviş, Temenni Tepesinde bulunan kümbet yapıya kitapları yerleştirerek kütüphane ve medrese olarak halkın hizmetine açmıştır. Hacı Derviş, Tahsin Ağa kütüphanesinde 39 yıl Hafız-ı Kütüp (Kütüphaneci) ve medrese yöneticisi olarak çalışmıştır. 1894 yılından itibaren de Hacı Derviş'in oğlu Nail Derviş tarafından bu görevler devam ettirilmiştir. Tahsin Ağa Kütüphanesi, 1914 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır." (Atılgan, 2012: 345)

D- GELENEK, GÖRENEK VE İNANIŞLAR

Fakir Baykurt, *Eşekli Kütüphaneci* isimli romanında Ürgüp'ü anlatırken buradaki kimi gelenek, görenek ve inanışlardan da bahsetmiştir. Mustafa Güzelgöz, kaçarak evlenmiş bir kişidir. Sevdiği Hanife'yi kaçıtır ve Kapadokya bölgesinde, peribacalarının arasında saklanırlar. Mustafa Güzelgöz, bu kız kaçırma hikâyesini Dimitrios'a anlatırken, Ürgüp'te böyle bir davranışın yaygın olup olmadığı hakkında da bilgi verir: “*Bizim buralarda kız kaçırmak ayıptır. Ama kız kaçıran oğlanı ele vermek daha ayıptır.*” (Baykurt, 2015: 31) Bu ilginç gelenek sayesinde, dostlarının evinde kalma imkânı bulan ve yakalanmayan çift rahat bir ortam bulmuşlardır.⁷

Romanda, bahsi geçen bir başka âdet ise çocuk doğunca şenlik yapılmasıdır. Mustafa Güzelgöz, Dimitrios'a hayatını anlatırken bundan da bahseder. Buna göre, aslında Ürgüp'te çocuk doğunca şenlik yapmak gibi bir âdet yoktur. Bu âdeti Ürgüp'te başlatan kişi Eşekli Kütüphaneci'dir: “*Bizim burda çocuklar doğunca şenlik âdeti yoktu. Ürgüp'te biz başlattık. Metin doğunca, Murat doğunca, Nurten, Türkân doğunca, Aziz doğunca hep şenlik yaptık. Topladık eşi dostu, yedirip içirdik, çaldırıp çığırttık.*” (Baykurt, 2015: 38) Kaynaklardan öğrendiğimiz kadarıyla, gerçekten de normalde Ürgüp'te böyle bir âdet yoktur. Çocuk doğduğunda, özellikle akraba dışındaki insanlara duyurulmamaya özen gösterilir. Bunun nedeni de insanların çocuğun yanına gelip nazar değdireceğine olan inançtır.⁸

Romanda bahsedildiğine göre, eskiden Ürgüp'te kızların okuması günah sayılmaktadır. “*Oğlan okursa kadı, kız okursa cadı olur.*” (Baykurt, 2015: 39) anlayışı geçerlidir. Mustafa Güzelgöz, bunun bir atasözü gibi kuşaktan kuşağa yayıldığını belirtir. Bunun yanı sıra, eskiden Ürgüp'te belli bir amaca ulaşmak için edilen dualar vardır. Romanda buna örnek olarak, Osmanlı ordusunun savaşta yenilmemesi için, Ürgüp halkının 4444 defa Ayetelkursi okumaları örnek verilmiştir.

⁷ “Ürgüp'te kız kaçırma olgusu yaygın değildir. Genellikle tek eş evlilik (monogami) görülmekte, yaşlı kuşakta seyrek de olsa iki eşli erkeklere rastlanmaktadır. Kasaba ve köyleri bir bütün olarak ele alındığında çoğunlukla içten evlenmelerin (endogami) yapıldığı, ancak son yıllarda Almanya'da çalışan gençlere kız verme eğiliminin gittikçe arttığı gözlenmektedir.” (Er, 1997: 196)

⁸ “Diğer bir uygulama olarak da, doğan çocuğun akraba dışına duyurulmamaya özen gösterildiği tespit edilmiştir. Buna sebep olarak da çok sayıda kişinin çocuğun yanına gelmesiyle kem gözlerin zararının dokumacağına inanılmaktadır.” (Sevindik, 2012: 125)

1920’li yıllarda bir müzik aleti olan saza bakış açısının olumsuz olduğunu yine romandan öğrenmekteyiz. Saz, çalınması günah olarak görülen bir alettir:

“Ben 1921 doğumluyum. Yetişip geldiğimde sazı çok seviyordum. Oysa yurdumuzda saz günahtı. Bir saza ne büyük hevesim olduğunu babama söyleyemiyordum. Anama ağlayıp sızladım, kendime bir saz aldurdum. Bir gün, iki gün derken, babam evde saz olduğunu görmüş. Anama bağıırıp çağırdı. Buyurdu ona: ‘Çabbuk yak bunu!’ Anam yaktı zorunlu. Böylece benim saz odun oldu. Ah ah, sazım yakılmasa, ben de Refik Başaran gibi bir sanatçı olurum! Onun kadar olamasam da, ona yakın, örneğin Keskinli Hacı ayarında olurum. Özlemim içimde kaldı!” (Baykurt, 2015: 39)

Mustafa Güzelgöz, romanda saz yüzünden kendisinin başına gelenleri anlattıktan sonra bir öğretmenden bahseder. Bu öğretmen de kendisi gibi saz çalma hevesine düşmüştür. Ancak, saz çalan bir insan Ürgüp’te hoş karşılanmamaktadır. Hatta bununla ilgili inanışlar da vardır:

“Öğretmenin biri de benim hesap saz çalıyormuş. Eee, saz da günah. Saz çalan adamın babasının gömütüne sırtlan girer. Sırtlan her gün, evlat saz çaldıkça ölünün göğsünü tırmalar. Sürekli yapar bunu. Evladı saz çaldıkça her gün yapar. Düşün, adam ne kadar büyük acı çekiyor. Yani halkımızın üstünde öyle bir karanlık var ki, yırtılacak gibi değil!” (Baykurt, 2015: 44)

Mustafa Güzelgöz’ün içinde saz çalma sevgisi hep öylece kalmıştır. Babasının saza olumsuz bakışı yüzünden, sevdiği bu aletten uzak kalır. Ancak, kendisi babası gibi davranmaz ve ben çalamadım, bari oğlum çalsın anlayışıyla, oğlu Murat’a bir saz alır. Fakat saza karşı olan olumsuz bakış açısı, Ürgüp’teki kimi insanlarda hâlâ devam etmektedir. Bu kişilerden biri de Murat’ın ortaokul müdürüdür. Sert bir şekilde Murat’ı saz çalmaması konusunda uyarır. Romanda bu kısım, yazar-anlatıcı tarafından şu şekilde aktarılır:

“Murat okuldan eve ağlayarak geldi. ‘baba sazı bırakmam gerekiyor.’ dedi. Murat söz dinler yaradılıştı bir çocuktuktu. Aziz de yumuşak başlı görünür ama serttir gerçekte; direnir. ‘madem öyle, sazı ben çalacağım; Müdür Bey uyarıyı bir de bana çeksin!’ dedi. O direndi çünkü dersleri çok iyiydi. Müdür Bey, birkaç kez, ‘Evladım bırak şu sazı!’ diyecek oldu ama Aziz yılmadı; çalmayı sürdürdü. İyice üstüne düştü. Güzel çalar söyler şimdi.” (Baykurt, 2015: 141)

Romandan anlaşıldığı kadarıyla, Ürgüp'te bazı insanlar sazı günah saydıkları gibi, top oynamayı da günah kabul etmişlerdir. Saz konusunda insanları korkutmak için geliştirilen inançlar, top oynama konusunda da mevcuttur. İnanışa göre top oynamak, Hz. Ali'ye hakarettir, bu yüzden kesinlikle oynanmamalıdır: “*Hocalar, ‘Top oynamak günah.’ diyor. Niçin günah? ‘Çünkü top Hazreti Ali Efendimiz’in başıdır. O mübareğin başı tepilir mi?’*” (Baykurt, 2015: 44) Görüldüğü gibi, eski Ürgüp'te halk arasında yer alan kimi ilginç inanışlar ve düşünceler, Mustafa Güzelgöz vasıtasıyla bu şekilde romana yansımıştır.

SONUÇ

Fakir Baykurt'un *Eşekli Kütüphaneci* isimli romanı özellikle eski Ürgüp insanının yaşam tarzı ve inanışları hakkında bilgi vermesi bakımından dikkat çeker. Ayıp sayılan hâller, müziğe ve spora bakış açısı, tandır ekmeğinin özellikle patates katılarak tüketilmesi gibi bilgilere ulaşmak mümkündür. Fakir Baykurt, sadece eşeklerle kitap taşıyan Mustafa Güzelgöz'ün hayatını anlatmamış, Ürgüp'ü de romanına yansıtmaya çalışmıştır. Üstelik Ürgüp hakkında verdiği bilgiler gerçekçidir; çünkü kendisi bu romanı yazabilmek için buraya gitmiş ve köylülerle görüşmüştür. Dolayısıyla, romanda Ürgüp hakkında verilen bilgiler önemsenmelidir.

KAYNAKÇA

- ATILGAN, Doğan (2012), “Nevşehir’de Kùltür ve Kùtùphaneler”, *1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kùltür Sempozyumu Bildirileri (16-19 Kasım 2011)*, 2. Cilt, Nevşehir Üniversitesi Yay., Nevşehir.
- BAYKURT, Fakir (2015), *Eşekli Kùtùphaneci*, Literatür Yayınları, Altıncı Basım, İstanbul.
- ER, Tùlay (1997), “Ürgùp ve Çevresi Evlenme Adetlerinde Meydana Gelen Sosyal ve Kùltürel Değişmeler”, *V. Milletlerarası Türk Halk Kùltürü Kongresi, Gelenek, Görenek, İnançlar Sektiyon Bildirileri*, Kùltür Bakanlığı Yay., Ankara.
- İLERİ, Aydın; TALİPOĞLU, Tayfun (2007), *Eşekle Gelen Aydınlık Mustafa Güzelgöz Kitabı*, Anfora Yay., İstanbul.
- SEVİNDİK, Hülya (2012), “Nevşehir İlinde Geleneksel Doğum Uygulamaları”, *1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kùltür Sempozyumu Bildirileri (16-19 Kasım 2011)*, 4.Cilt, Nevşehir Üniversitesi Yay., Nevşehir.
- <http://www.urgup.bel.tr/urgup/temennitepesi>